

Gdańsk, 8 marca 2023 r.

dr hab. Anna Machnikowska, prof. UG
kierownik Katedry postępowania cywilnego
Uniwersytet Gdański

Recenzja w postępowaniu w sprawie nadania Pani dr Marzenie Świstak stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne

I. Wstęp

Recenzja została sporządzona stosownie do uchwały nr 231.I/2022 z dnia 16 listopada 2022 r. Rady Instytutu Nauk Prawnych Uniwersytetu Marii Curie - Skłodowskiej w Lublinie w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Pani dr Marzenie Świstak w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki prawne. Stosownie do dyspozycji art. 221 pkt 8 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz. U. z 2022 r., poz. 574 z późn. zm. dalej „p.s.w.n.”) przedstawiam ocenę osiągnięcia naukowego, o którym mowa w art. 219 ust 1 pkt 2 lit a p.s.w.n. oraz aktywności naukowej Pani dr Marzeny Świstak.

II. Wykształcenie, doświadczenie zawodowe Pani dr Marzeny Świstak

Pani dr Marzena Świstak jest absolwentką Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie - Skłodowskiej w Lublinie, który ukończyła z wyróżnieniem w 2008 r. Stopień doktora nauk prawnych także uzyskała na tej samej uczelni w roku 2017, przy czym rozprawa doktorska *Charakter prawny uchwał organów samorządu zawodowego radców prawnych w Polsce*, również została uznana za wyróżniającą. Promotorem rozprawy był dr hab. Arkadiusz Bereza, prof. UMCS, a recenzentami: prof. dr hab. Rafał Stankiewicz i dr hab. Mirosław Pawełczyk, prof. UŚ.

W latach 2006 - 2008 Pani dr Marzena Świstak poszerzała swoje wykształcenie m.in. poprzez ukończenie: „An Introduction to English Law and the Law of the EU” Institute of Continuing Education, University of Cambridge; Lubelskiej Akademii Unii Europejskiej prowadzonej przez Towarzystwo Współpracy Europejskiej oraz Akademii Młodych Dyplomatów (specjalizacja instytucje międzynarodowe), a także studiów podyplomowych „Prawo Gospodarcze i Handlowe” prowadzonych przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie - Skłodowskiej w Lublinie.

Od 2014 r. Pani dr Marzena Świstak jest zatrudniona na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie - Skłodowskiej w Lublinie. Początkowo na stanowisku asystenta, a od 2018 r. na stanowisku adiunkta – od 2019 r. jako pracownik badawczo – dydaktyczny, obecnie w Katedrze Prawa Informatycznego i Zawodów Prawniczych w Instytucie Nauk Prawnych. Od 2019 r. Pani dr Marzena Świstak pełni funkcję Prezesa Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Lublinie, instytucji, na rzecz której pracowała także w latach 2017-2019.

III. Ocena osiągnięcia naukowego – monografia

Autonomia publicznych uczelni akademickich w Polsce, Lublin 2022

1. Ustalenia formalne

Pani dr Marzena Świstak jako osiągnięcie naukowe, zgodnie z art. 219 ust 1 pkt 2 lit a p.s.w.n. stanowiące znaczący wkład w rozwój dyscypliny nauki prawne, wskazała monografię *Autonomia publicznych uczelni akademickich w Polsce* (Lublin 2022, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie - Skłodowskiej, s. 764, ISBN 978-83-227-9620-7). Monografia ta spełnia kryterium formalne określone w ww. przywołanym przepisie – została wydana przez wydawnictwo, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie, było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust 2 pkt 2 lit a p.s.w.n.

2. Przedmiot osiągnięcia naukowego

Prezentowana monografia to przykład trafnego wyboru przedmiotu analizy normatywnej z użyciem metody formalno-dogmatycznej. Współczesna autonomia publicznych uczelni akademickich w Polsce jest interesującą naukowo problematyką, ponieważ kształtuje ją wiele czynników wymagających kompleksowego i kontekstowego podejścia. Praca nad tym tematem umożliwia pozyskanie wartościowej wiedzy o współczesnym statusie prawnym uczelni oraz o kolejnej już, zainicjowanej w 2018 r., reformie systemu organizacji badań naukowych i dydaktyki akademickiej. Beneficjentem tego przedsięwzięcia, przeprowadzanego pod hasłem nowego podejścia do autonomii uczelni, ma stać się ogół społeczeństwa wchodzącego w etap rewolucji identyfikowanej symbolem „4.0.” Wymaga ona m.in. kształcenia zorientowanego na doskonalenie nowych kompetencji i umiejętności absolwentów studiów, a także, zaawansowanego jakościowo i częstego, transferu wyników prac badawczych i rozwojowych do sfery publicznej i prywatnej.

Jedno z założeń wzmiankowanej reformy przyjęło, że jej realizacja wzmocni sprawczość uczelni a jednocześnie umożliwi im indywidualny wybór celów częściowych i stosowanych środków. Wdrażanie autorskich modeli organizacji i zarządzania powinno pozwolić niektórym uczelniom dołączyć do europejskiej czołówki jednostek badawczych, a pozostałym skupić się na równie ambitnych i użytecznych aktywnościach, zorientowanych na potrzeby regionalnego otoczenia.

Dysponowanie zaawansowaną syntezą prawną o rozwiązaniach odpowiedzialnych za formę i rodzaj autonomii przypisywanej uczelniom staje się zatem przydatne zarówno dla oceny tego szczególnego projektu, jak i dla prognozy ewolucji statusu uczelni akademickich. Uczelnie mają szansę utrzymać atrybut autonomii, jeżeli wykorzystają jego potencjał w sposób widoczny dla większości ich interesariuszy. Gdy działania uczelni będzie cechowała niska skuteczność, bez względu na rzeczywiste jej przyczyny, pozycja prawna uczelni ulegnie osłabieniu, a sama koncepcja ich autonomii - poddana relatywizacji.

Źródła przywołanej zależności mają naturę globalną i krajową. Pierwsze z nich reprezentuje m.in. coraz silniejsza konkurencja ze strony innych organizacji uzyskujących duże sukcesy badawcze oraz zdobywających dominujący wpływ na kreowanie postaw społecznych oraz na edukację obywateli. Podmioty te, w poszukiwaniu wyższej sprawności, testują rozmaite warianty relacji władzy i wolności we własnej organizacji.

Także krajowa perspektywa interpretacji normatywnego wymiaru przyznanej uczelniom autonomii zyskała nowe punkty odniesienia. Postępująca implementacja myśli politycznej określanej mianem „centralistycznego etatyzmu” wpływa na ograniczenie samodzielności niektórych korporacji i zawężenie zakresu zasady pomocniczości. Dotyczy to również, choć punktowo, systemu szkolnictwa wyższego i badań naukowych, czego przykład stanowi, utworzona w 2022 r. Akademia Kopernikańska - instytucja o specyficznym modelu organizacyjnym i usytuowaniu względem innych uczelni i jednostek badawczych.

Naszkicowane okoliczności i nieobecność w polskiej jurysprudencji prac holistycznie traktujących autonomię uczelni akademickich, uprawniają do stwierdzenia, że analiza tego zagadnienia może przyczynić się do rozwoju dyscypliny nauki prawne.

3. Wyniki badań zrealizowanych w ramach osiągnięcia naukowego

Wiodącym wątkiem monografii są cztery pytania badawcze oraz piętnaście hipotez pomocniczych cechujących się zróżnicowanym stopniem wartości naukowej. Celem ich weryfikacji miało stać się ustalenie sposobu i zakresu „normatywnego urzeczywistniania się” autonomii publicznych uczelni akademickich w Polsce (s. 21-23 monografii). Wyniki prac przedstawiono w podsumowaniu każdego rozdziału i w zakończeniu rozprawy (s. 656-662 monografii).

Punktem wyjścia prezentowanych badań jest dookreślenie autonomii w ujęciu teoretycznym i normatywnym. Analizie poddano terminologię i propozycje klasyfikujące typy autonomii lub ich części składowe. Następnie przedstawiono historię zmian pozycji prawnej uczelni wyższych w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem założeń reformy z 2018 r. W monografii odniesiono się również do ustrojowego wzorca wywodzonego z Konstytucji RP z 1997 r. oraz do teorii organizacji administracji i do norm prawa gospodarczego publicznego. Dalsze rozdziały zawierają rozważania przede wszystkim o przepisach prawnych regulujących prowadzenie przez uczelnie akademickie, kształcenia i badań naukowych, a także wykonywanie czynności jako pracodawca i jako jednostka sektora finansów publicznych.

Materiałem źródłowym są: dokumenty międzynarodowych instytucji i społeczności opowiadających się za holistycznym traktowaniem autonomii szkół wyższych; normy prawne kilkudziesięciu aktów prawa powszechnego (ustawy i akty wykonawcze oraz przepisy szczególne wydane w związku ze stanem epidemii i stanem zagrożenia epidemią COVID-19) obszerny zbiór orzeczeń (TSUE, Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, sądów powszechnych i sądów administracyjnych). Część orzeczeń nie dotyczy bezpośrednio uczelni wyższych, służy zaś przedstawieniu ogólnych zagadnień rozważanych w nauce prawa, w tym prawa administracyjnego i prawa gospodarczego.

Wykorzystano również - obszernie - literaturę przedmiotu, którą, w odniesieniu do krajowych, najnowszych publikacji, reprezentują głównie, koncentrujące się na wykładni przepisów, komentarze do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Tymczasem także inne prace mogły być pomocne dla rozważań prowadzonych przez Habilitantkę, by wymienić tytułem przykładu prace: W. Cyrul, J. Stelmach, *Niedokończony projekt, czyli sporu o reformę szkolnictwa wyższego ciąg dalszy* [w:] *Szkolnictwo wyższe i studia prawnicze w dniu wejścia w życie nowej ustawy*, red. J. Jabłońska-Bonca, „Krytyka Prawa” 2018/ 2; *Innowacje i konserwatyzm 2.0. Polskie uczelnie w procesie przemian*, pod red. D. Antonowicz, A. Machnikowska, P. Szot, Toruń 2020; T. Wawak, *Doskonalenie jakości zarządzania w szkołach wyższych*, Kraków 2019.

Niewiele informacji pochodzi od organizacji i instytucji pełniących ważne role w polskim systemie nauki i szkolnictwa wyższego. Skorzystano z nich przy omówieniu związku

polityki naukowej państwa z powinnościami uczelni wyższych (s. 447-456 monografii) oraz zmian prawnych dotyczących odpowiedzialności rektora za zapewnienie w uczelni wolności słowa (s. 355-356 monografii).

Nie poddano analizie żadnego statutu, regulaminu pracy albo regulaminu studiów. Nie pozyskano zatem wiedzy m.in. o: faktycznie dokonanych przez uczelnie zmianach struktury organizacyjnej, ewentualnym rozszerzeniu, poza obligatoryjny, zakresu kompetencji senatu i rady uczelni, o wyborze modelu szkoły doktorskiej, a przede wszystkim o - wykorzystujących autonomię - decyzjach uczelni na rzecz wzmocnienia aktywności badawczej i metodyki kształcenia oraz jego interdyscyplinarnych i multidyscyplinarnych treści. Tymczasem, zgodnie z treścią Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce z 2018 r. uczelnie właśnie na poziomie aktów prawa wewnętrznego i aktów organizacji, nadają formę i treść wielu kluczowym procesom zarządczym i partycypacyjnym.

Konsekwencją doboru materiałów źródłowych jest skupienie uwagi na przedstawieniu, obok zagadnień teoretycznych, treści wielu norm. Zostały one następnie ocenione z uwzględnieniem standardów techniki prawodawczej, które to kryterium potraktowano jako jeden z podstawowych czynników kształtujących granice autonomii uczelni lub interpretacje tych granic. Wyniki tych prac badawczych stały się podstawą identyfikacji nieprawidłowo sformułowanych i zredagowanych norm oraz konstrukcji aktów prawnych. Jest to m.in. widoczne przy regulacji zadań oraz kompetencji uczelni i jej organów np. rada uczelni i senat (s. 376-380 monografii). Stan prawny w tej materii określono używając wielokrotnie takich sformułowań jak: „chaos legislacyjny”, „niekonsekwencja terminologiczna”, „posługiwanie się niezdefiniowanymi ustawowo pojęciami”, „rozproszenie zakresów kompetencyjnych”, generujące „liczne wątpliwości interpretacyjne” (m.in. s. 272-278, 332-335, 378, 402, 481-483, 556-561 monografii). W niektórych przypadkach wyrażono przekonanie, że rozstrzygnięcie niejasności redakcyjnych albo przeciwnie, pogłębienie sygnalizowanych problemów, nastąpi na etapie opracowania przez uczelnie aktów prawa wewnętrznego. Część norm została natomiast zaopiniowana pozytywnie nie tylko od strony techniki prawodawczej, lecz także z racji perspektywy ich kreatywnego wpływu na rozwój autonomii uczelni.

Nie dokonano natomiast weryfikacji zasadności przedstawionych ocen dotyczących wpływu brzmienia poszczególnych norm na rzeczywisty stan autonomii uczelni. Nie ma w monografii informacji m.in. o wyborze modelu zarządzania, na który zdecydowały się uczelnie, pomimo, że nowe przepisy zwiększyły ich swobodę (s. 483 monografii), o tym czy i jak uczelnie wykorzystwały swobodę tworzenia kierunków studiów do modernizacji kształcenia oraz realizacji innych celów reformy z 2018 r. Czy podjęły zatem np. starania by struktura ich organizacji wspierała synergię kształcenia z badaniami naukowymi, które to decyzje zarządcze Autorka monografii, trafnie uznaje za konieczność (s. 483 monografii), lecz nie bada, czy zostały już podjęte.

Gdy badane jest zagadnienie autonomii, w tym w kontekście deregulacji, rozważaniom nad teorią prawa i przeprowadzaniu egzegezy tekstu prawnego powinno towarzyszyć pozyskanie wiedzy o stosowaniu prawa i o zachowaniu adresatów norm prawnych. Dane te mogą silniej umocować część konkluzji, co pośrednio potwierdza Habilitantka, poprzedzając wiele z nich stałym zastrzeżeniem - „wydaje się”.

Inną pochodną skoncentrowania zainteresowania badawczego przede wszystkim na stanie prawnym jest omówienie w recenzowanej monografii bardzo wielu zagadnień w sposób, który sugeruje ich równoważność dla tytułowej problematyki oraz dla weryfikacji hipotez badawczych. Tymczasem część z nich cechuje różnica znaczenia. Pominięcie jej powoduje, że

status kwestii drugorzędnych stał się podstawą do podsumowania wszystkich wyników badań w monografii następująco: „we wszystkich wymiarach autonomii można bowiem dostrzec zarówno symptomy stabilizacji, istotnego jej wzmocnienia, jak i ograniczenia” (s. 677 monografii). Jest to wniosek, który może dotyczyć bardzo różnych stanów prawnych.

Traktowanie zbyt wielu przepisów jako równie silnych determinantów funkcjonowania uczelni jest widoczne przy ocenie, związanej z nimi, istotności ryzyka ograniczenia autonomii. Świadczy o tym m.in. stwierdzenie, że „osłabienie autonomicznych decyzji zarządczych w obszarze kształcenia” (s. 409 monografii) może zostać spowodowane wadliwą, z punktu widzenia legislacji - treścią przepisów wykonawczych dotyczących dokumentacji wydawanej w związku z przebiegiem studiów lub innych form kształcenia prowadzonego przez uczelnie. Podobnie potraktowano w obszarze kształcenia normy odnoszące się do niewystępujących często stanów prawnych (zaległości podatkowe uczelni, objęcie uczelni programem naprawczym, s. 415-416 monografii). Rozważania na ten temat są przedstawiane w tej samej randze co, sąsiadujące z nimi, znacznie poważniejsze zagadnienie jakim jest, także ze względu na odnotowane tylko skrótowo orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego (wyrok z 25.07.2013 r., SK 61/12), brak jednoznacznego określenia zasad zaskarżenia wyniku oceny przeprowadzonej przez Polską Komisję Akredytacyjną (s. 438 monografii).

Rzetelna analiza stanu prawnego, lecz nieuwzględniająca praktyki funkcjonowania uczelni spowodowała powstanie, z powodu ich przedwczesności, wątpliwości co do przedstawionych w recenzowanej monografii kilku tez. Stwierdzenie to odnosi się m.in. do rad uczelni. Utworzenie tego organu i jego normatywny status zostały kilkakrotnie uznane za nową „płaszczyznę współpracy otoczenia społeczno-gospodarczego z nauką” (s. 377 monografii). Niezweryfikowano jednak czy uczelnie w obrębie przyznanej im swobody, wykorzystały tę możliwość, poczynawszy od treści jaką nadały (jeżeli to uczyniły), nieobligatoryjnym treściom aktów prawa wewnętrznego dotyczącym aktywności rad uczelni.

W recenzowanej monografii zawarto także rozważania na temat federacji przedstawiając tezę o dysponowaniu przez uczelnie znaczną „swobodą wyboru preferowanej formy koncentracji” i współpracy międzyinstytucjonalnej. Postulat *de lege ferenda* dotyczy powiększenia kategorii podmiotów uprawnionych do wspólnego prowadzenia studiów z uczelniami (s. 298-311, 419 monografii). Tymczasem autonomia uczelni w tej sferze doznaje ograniczeń, za co odpowiedzialna jest treść niektórych norm. Dowodem potwierdzającym ów fakt jest niepowstanie jeszcze żadnej federacji uczelni publicznych, mimo zainteresowania konsolidacją kilku silnych ośrodków akademickich (w 2022 r. pierwszą federację zawiązało kilka mniejszych uczelni niepublicznych).

Przy omówieniu zasad tworzenia publicznej uczelni akademickiej, w tym warunków przynależności uczelni do określonych kategorii, sygnowanych nazwami rodzajowymi, poczynawszy od uniwersytetu (s. 267- 272 monografii), warto uwzględnić nie tylko zasady, ale i wyjątki, które nie są obojętne dla oceny relacji uczelnie – państwo. Pojedyncze szkoły wyższe uzyskują przynależność do poszczególnych kategorii uczelni nie spełniając niektórych ustawowych kryteriów jakości badań naukowych. Jest to możliwe, ponieważ uczelniom tym ustawodawca indywidualnie przyznaje długoterminową prolongatę wykonania obowiązków spoczywających na innych uczelniach.

Zawarta w niniejszej recenzji krytyczna ocena zawężenia doboru materiału źródłowego ma na uwadze sygnalizację związku między wykorzystaniem części dostępnych źródeł, a pełną realizacją celu badań zaprezentowanych w monografii. Jeden z postulatów podsumowujących wyniki badań podkreśla „urzeczywistnianie autonomii instytucjonalnej” nie tylko w „wymiarze formalnym” (s. 677 monografii). Nieodniesienie się przez Habilitantkę do niektórych, wartych

zainteresowania kwestii, nie wpływa natomiast znacząco na ocenę całej monografii, która jest pozytywna. Znaczna część uzyskanych i przedstawionych w monografii rezultatów rozważań nad autonomią uczelni akademickich dowodzi zaawansowanego warsztatu naukowego Autorki monografii, którego efektem jest wartość dokonanych ustaleń, spełniająca kryteria, o których mowa w art. 219 ust 1 pkt 2 lit a p.s.w.n.

W dwóch pierwszych rozdziałach monografii wyróżniają się wyniki prac nad łącznością definicji autonomii instytucjonalnej z zasadą rozliczalności. Umocowanie funkcji pełnionej przez tę zasadę w kształtowaniu form i cech służebnych autonomii instytucjonalnej zostało starannie omówione. Przeprowadzono, z udziałem dorobku teorii i filozofii prawa rekonstrukcję ewolucji koncepcji autonomii uczelni, w tym wyodrębnienie kategorii określanej mianem progresywnych uczelni akademickich, z charakterystyczną dla nich - intelektualną, zarządczą i organizacyjną aktywnością na rzecz: zrównoważenia, integratywności i responsywności oraz w ramach realizacji „trzeciej misji”, strategii rozwoju wykorzystującej dorobek teorii racjonalnego wyboru (s. 49-63, 103-104, 657 monografii). Szczególny kontekst temu zagadnieniu nadaje fakt, że opisany proces odbywa w otoczeniu, w którym często nie występują wymienione cechy. Generuje to napięcia i ryzyko deformacji autonomii uczelni, co również pozostaje przedmiotem naukowego zainteresowania (m.in. s. 103-104 monografii). Pozostaje natomiast wyrazić oczekiwanie, że Autorka monografii rozwinie w następnych pracach dwa stwierdzenia. Jedno zalicza zasadę rozliczalności do „antybodźców” autonomii (s. 22 monografii), a drugie, wiąże deformację pojęcia autonomii instytucjonalnej m.in. z wadliwym jej skalowaniem względem efektywności instytucjonalnej (s. 657 monografii).

Część innych wyników analiz dotyczących konceptualizacji autonomii akademickiej dotyczy znanych kwestii, poczynając od braku równoważności między autonomią instytucjonalną uczelni, a wolnością nauki i wolnością akademicką, poprzez odmowę uznania autonomii za prawo „absolutne, niczym nieograniczone” lub „stan skrajnej niezależności” (s. 656, 657 monografii), kończąc na krytyce przyjmowania „kontinuum dwubrzegowego: od całkowitego braku autonomii i pełnej kontroli sprawowanej przez podmioty zewnętrzne do całkowitego braku kontroli i przyjęcia pełnej dowolności” (s. 657 monografii).

Drugi rozdział monografii omawia również ewolucję krajowego systemu nauki i szkół wyższych, czyniąc punktem odniesienia treści kolejnych konstytucji. Trafnie zaakcentowano, skorygowaną dopiero w roku 2018, tendencję nadmiernej regulacji normatywnego statusu uczelni. Zasadnie podkreślono, ważną w kontekście tradycji akademickiej i dorobku teorii organizacji, zmianę - też wprowadzoną w 2018 r. - polegającą na ograniczeniu obligatoryjnej partycypacji społeczności akademickiej w procesach zarządczych przy jednoczesnym wzmocnieniu zarówno koncentracji władzy w organie jednoosobowym (rektor, s. 342-356 monografii) jak i instytucjonalnego wpływu interesariuszy zewnętrznych (obsada i kompetencje rad uczelni). Rozwiązanie to ma umożliwić uczelniom sprawniejsze zarządzanie organizacją rozwoju naukowego i dydaktycznego oraz poddanie tych aktywności nowym metodom ewaluacji.

W odniesieniu do badań przeprowadzonych na potrzeby monografii z użyciem metody historycznej, z obowiązku recenzenta należy odnotować, marginalną dla wyników, jednak pozbawioną umocowania tezę uznającą ustawę z 1982 r. za „zapowiedź nadchodzących, nieuniknionych (...) zmian, rozwijanych w ustawie z 1990 r.” (s. 173 monografii). Wydanie ustawy, o której mowa nastąpiło w czasie stanu wojennego, w trakcie którego i w latach następnych, także na podstawie przywołanej ustawy, ograniczano prawa obywatelskie, do czego służyły, sąsiadujące z przepisem o samorządności, normy powołujące się na pojęcie socjalizmu.

Trzeci rozdział monografii prezentuje badania nad autonomią prawnoorganizacyjną uczelni. Analizy z wykorzystaniem prawa administracyjnego doprowadziły do sformułowania tezy o daleko idącej specyfice prawnoorganizacyjnej uczelni. Spełniania ona kryteria zakładu administracyjnego *siu generis* o mieszanym charakterze, gdyż obok cech zakładu, ma także te, które przynależą do podmiotu prawa o zakładowo-korporacyjnym charakterze (s. 192-193, 248, 375 monografii). Na poparcie tych ustaleń przywołano wiele przepisów prawa, w tym przewidujących decyzyjny, opiniujący lub doradczy udział członków społeczności akademickiej w zarządzaniu uczelnią. Jednocześnie, co trafnie odniesiono do pozycji prawnej publicznych uczelni akademickich, zaakcentowano zmianę ustawową polegającą na poszerzeniu kategorii rozstrzygnięć podejmowanych przez uczelnie, klasyfikowanych przez ustawodawcę jako decyzje administracyjne, a także zaniechanie wprowadzenia normy przewidującej odpowiednie stosowanie przepisów k.p.a. do części rozstrzygnięć podejmowanych przez uczelnie (s. 238 monografii). Zidentyfikowano przy tym problemy terminologiczne brzmienia niektórych przepisów (m.in. s. 200 - 204 monografii). Częściowo powiązано je z zakresem autonomii, skupiając się na kwestiach podatkowych (s. 204 -216, 267 monografii).

Pozyskane wyniki mają znaczenie dla dookreślenia zasad funkcjonowania uczelni jako podmiotu prawa cywilnego, prawa administracyjnego i prawa gospodarczego publicznego. Jednym z przykładów jest działalność wyspecjalizowanych akademickich jednostek organizacyjnych, w tym służących transferom technologii (s. 293-298 monografii). Na badania oczekuje natomiast opomiarowanie tego typu aktywności uczelni, upoważniające do uszczegółowienia jednego z twierdzeń o systematycznym zwiększaniu udziału uczelni w obszarze prawa prywatnego (s. 248, 375 monografii).

Zebrane i rozważone w tej części monografii dane dostarczają solidnych argumentów w sporze o przyczyny niewielkiej, a często także nieefektywnej, komercjalizacji wyników prac badawczo-rozwojowych prowadzonych w uczelniach. Jedną ze stron tej polemiki powołuje się na bariery prawne oraz „zachowawczą”, zawężającą interpretację prawa dokonywaną przez organy kontroli. Druga, lokalizuje odpowiedzialność za stan zaawansowania komercjalizacji w zbyt wolnej „samo-modernizacji” uczelni. Rezultat badań Habilitantki nad tym tematem dowodzi, że korekcie w pierwszej kolejności powinny ulec niektóre przepisy, ponieważ ich dotychczasowe brzmienie nie sprzyja założeniom komercjalizacji, a nawet obniża poziom efektywności autonomii, którą dysponują uczelnie, zarządzając także innymi elementami organizacji badań naukowych. (s. 204-219, 267 monografii).

Na podstawie analizowanych związków przyczynowych między autonomią, a normami odpowiedzialnymi za komercjalizację wyników działalności naukowej uczelni został sformułowany postulat skonkretyzowania określenia przynależności aktywności komercjalizacyjnej odpowiednio do kategorii: nowego, pełnoprawnego pozostałym, zadań uczelni albo do jednego z nurtów trzeciej misji uczelni (s. 298 monografii).

Interesujące badawczo są także wyniki prac nad normami regulującymi prawa i obowiązki organów sprawujących nadzór oraz kontrolę nad działalnością uczelni. Ich aksjologiczne umocowanie powołuje się na rozliczalność oraz na treść zadań powierzonych uczelniom. Z kolei specyfika tych zadań nadaje czynnościom nadzoru i kontroli szczególnego charakteru. Polegają one bowiem m.in. na ewaluacji efektów uczenia i jakości badań naukowych.

Analiza nadzoru oraz kontroli sprawowanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki (m.in. s. 360 - 373 monografii) identyfikuje ich styczność z granicami autonomii uczelni oraz z granicami egzekwowania zasady rozliczalności.

Weryfikacja poprawności, obowiązujących od 2018 r. rozwiązań stała się podstawą kilku, rzetelnie uzasadnionych postulatów *de lege ferenda*, poczynawszy od sprecyzowania zakresu i form tych kompetencji organów nadzoru, które uprawniają do stosowania środków represyjnych, a kończąc na ustawowym określeniu terminów wykonywania wobec uczelni poszczególnych typów czynności nadzoru i kontroli. W podsumowaniu, zwrócono uwagę na potrzebę „wyższego stopnia zbalansowania pomiędzy właściwie pojmowaną autonomią uczelni, a utrzymaniem hamulca dla niepożądanych działań jej organów” (s. 372-373, 382 monografii).

Uzasadnieniem dla tego wniosku jest m.in. nowelizacja Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce, obowiązująca od 1 października 2021 r., która dotyczy nowych zasad korzystania z wolności słowa w ramach działalności uczelni (s. 402- 403 monografii). Postulat roztropnego korzystania z władzy sprawowanej względem uczelni ma swoje źródło również w ponadwymiarowym zaangażowaniu ministra w modyfikację treści kryteriów parametryzacji naukowej aktywności uczelni. Wynik parametryzacji został powiązany z istotnymi prawami i obowiązkami uczelni, w tym z zakresem swobody prowadzenia kształcenia oraz z dostępem do dodatkowych środków finansowych. Dlatego przewidziano w tej procedurze decydujący udział organu eksperckiego - Komisja Ewaluacji Nauki. Tymczasem korekta, w trakcie okresu objętego ewaluacją, jednego z elementów parametryzacji spowodowała osłabienie statusu KEN, a także kilku innych mechanizmów odpowiedzialnych za formę i treść autonomii uczelni wyższych (s. 472 monografii).

Tym bardziej wartościowe stało się pozyskanie pełnej wiedzy na temat praw i obowiązków uczelni dotyczących prowadzenia badań naukowych i akademickiej dydaktyki. Zasadnie, w czwartym rozdziale monografii, przedstawiono obie sfery aktywności razem. Granice ich autonomii zostały w niektórych miejscach poszerzone poprzez m.in.: deregulację części zagadnień normowanych w formie regulaminu, zniesienie minimum kadrowego oraz możliwość wspólnego prowadzenia szkoły doktorskiej przez uczelnie i inne jednostki naukowe. Część nowych norm jednak zawężyła autonomię, czego świadectwem jest katalog decyzji wymagających pozwolenia, udzielonego przez ministra. Kolejne uprawnienia minister uzyskał na podstawie przepisów szczególnych wydanych w związku ze stanem pandemii COVID-19 (czasowe ograniczenie lub zawieszenie działalności uczelni, zawieszenie kształcenia doktorantów - w momencie wystąpienia niektórych stanów nadzwyczajnych).

Obok standardowych informacji o zasadach naboru na studia oraz o opracowywaniu treści programów kształcenia a także programów badawczych i zasad ewaluacji, w monografii pojawiają się też informacje pomocne dla ustalenia warunków realizacji założenia o wyodrębnieniu w Polsce uczelni kształcenia elitarnego, wykorzystującego do tego wyniki badań naukowych prowadzonych w tych samych uczelniach (s. 393 monografii). Ma temu służyć projekt „Inicjatywa doskonałości” – w którym dodatkowe wsparcie, m.in. finansowe, uzyskują uczelnie skoncentrowane na jakości działalności naukowej, co łączyć ma się ze zmniejszeniem liczby kształcących się tam studentów i rozszerzeniu możliwości powstawania relacji mistrz - uczeń. Jakości kształcenia sprzyja również instytucja szkół doktorskich i model ich finansowania, a także zaangażowanie w ewaluację tych szkół, Komisji Ewaluacji Nauki. Rozwiązania te spowodowały, że studia III stopnia ponownie zaczęły być dostępne dla małej grupy kandydatów.

Przedstawiając wyniki nad prawami i obowiązkami uczelni w odniesieniu do wysokiej jakości kształcenia (podkreślono cechy prakseologiczne tej sfery – s. 427 monografii) zwrócono uwagę na lukę prawną powstałą z powodu niewydania części przepisów wykonawczych normujących kryteria oceny kompleksowej oraz na istniejące wątpliwości interpretacyjne

wobec brzmienia przepisów o ocenie programowej – obie oceny przeprowadza Polska Komisja Akredytacyjna (s. 439, 441-444 monografii). Konsekwencją tego stanu jest ryzyko nierównego traktowania uczelni. Istotność tego problemu potęguje wynik analizy innych, obowiązujących norm, będący podstawą stwierdzenia, że jedynie „wydaje się”, iż oceny Polskiej Komisji Akredytacyjnej „mogłyby zostać potraktowane jako akty lub czynności z zakresu administracji publicznej (...) i tym samym podlegać zaskarżeniu do sądu administracyjnego” (s. 438 i dosłowne powtórzenie na s. 478 monografii).

Wyzwania przed jakimi stoją obecnie uczelnie akademickie zdecydowały o wyborze zagadnień omawianych w odniesieniu do ich aktywności naukowej. Trafnie jako punkt wyjścia przyjęto analizę celów uczelni definiowanych w takich dokumentach jak Polityka Naukowa Państwa oraz dookreślanych poprzez zadania NCN i NCBiR. Zainteresowanie budzi, przedstawiony w monografii wniosek o braku standardu metodologicznego dla określania „wpływu badań podstawowych na rozwój polskiej nauki (s. 453 monografii). Równolegle odnotowano niestabilność i nieprecyzyjność norm regulujących zasady przeprowadzania oceny działalności naukowej uczelni. Przywołano rozporządzenie „ewaluacyjne”, w tym część odnoszącą się do punktacji wydawnictw i czasopism, a także do opisu kryterium wpływu działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki (s. 464 – 472 monografii). To właśnie ten obszar był miejscem, wzmiankowanej we wcześniejszym fragmencie niniejszej recenzji, aktywności ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

Przeprowadzona, już po powstaniu recenzowanej monografii, ewaluacja działalności naukowej i fakt, że ponad połowa ocenianych jednostek złożyła odwołania, które w zdecydowanej większości zostały uwzględnione, potwierdza w pełni prawidłowość, dokonanej przez Habilitantkę, krytycznej analizy obowiązujących w tej kwestii norm.

Interesującą badawczo materią jest również autonomia uczelni w wymiarze kadrowym. W monografii, przywołując stanowisko doktryny, wskazano w tym kontekście na takie cechy uczelni jak wspólnotowość i twórczy transfer akademickiej wiedzy (s. 485 monografii), co dostrzegły także założenia reformy z roku 2018 r., przewidując korzystanie przez pracowników uczelni z trzech ścieżek rozwoju. Ustawodawca przyznał uczelniom m.in. prawo ustanowienia dodatkowych wymogów objęcia określonego stanowiska oraz prawo rozbudowy struktury tych stanowisk. Dlatego istotne są ustalenia tych elementów autonomii uczelni, które mogą być użyteczne przy angażowaniu polityki kadrowej angażowanej do realizacji jakościowych zadań badawczych i edukacyjnych. W odniesieniu do tej kwestii prowadzony jest bowiem spór. Jedno ze stanowisk, które reprezentuje także Habilitantka, stwierdza, że wymiar autonomii w wymiarze kadrowy już w czasie obowiązywania poprzednich przepisów był wysoki, wynosząc 84%, a obecnie „uległ stabilizacji na wyższym poziomie” (s. 543 monografii).

Inni uczestnicy tego dyskursu (do czego monografia się nie odnosi), zwracają uwagę na zawężoną swobodę uczelni ze względu na to, że nie mogą one w pełni korzystać względem swoich pracowników z zasady rozliczalności w tym jej ujęciu, które odnosi się do powinności uczelni w obszarze rozwoju nauki i kształcenia. Źródeł tego problemu jest kilka. Jednym z nich pozostaje nieuregulowanie przez Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce części istotnych zagadnień z zakresu prawa pracy, co pozwoliłoby uwzględnić specyfikę zadań uczelni. W konsekwencji, zastosowanie znajdują również przepisy Kodeksu pracy, aktu nie dostosowanego do wymagań stawianych współcześnie uczelniom, a zatem także do wymagań, które od nauczycieli akademickich powinien egzekwować ich pracodawca. Choć system ocen pracowników uczelni jest profilowany pod odpowiednim kątem, sądy pracy, do których kierowane są odwołania osób uzyskujących negatywną ocenę, nie podzielają argumentów o

wyższych wymaganiach stawianych pracownikom badawczym i badawczo-dydaktycznym. To powoduje powiększanie różnicy między oczekiwaniami wobec uczelni, a prawami i obowiązkami ich pracowników. Jest ona dobrze widoczna na tle rozwiązań wykorzystywanych przez uczelnie w części innych państw oraz przez, nie będące uczelniami i państwowymi jednostkami badawczymi, podmioty prowadzące badania naukowe.

Dlatego przedmiotem dalszych dyskusji w polskiej jurysprudencji może być, eksponowana w recenzowanej monografii, stabilność zatrudnienia wywodzona z umowy o pracę na czas nieograniczony i łączona ze wzmocnieniem autonomii uczelni (s. 489 monografii).

Na autonomię uczelni w wymiarze kadrowym wpływa także wielkość środków finansowych otrzymywanych z budżetu państwa z przeznaczeniem na wynagrodzenia nauczycieli akademickich. Ich poziom bardzo utrudnia pozyskiwanie najlepszych kandydatów do pracy na uczelniach oraz praktycznie uniemożliwia istotną dywersyfikację płac. Uzasadnia to podjęcie polemiki, z akceptowanym w monografii, jednym ze stwierdzeń raportu Europejskiego Stowarzyszenia Uniwersytetów, według którego „zniesienie widełek wynagrodzenia” oraz spełnienie innych kryteriów, przez polski porządek prawny stanowi przesłankę wysokiego poziomu tego wymiaru autonomii uczelni (s. 92 monografii).

Akcentowane w monografii zasady korzystnego rozliczania części wynagrodzeń przy zastosowaniu przywilejów prawa autorskiego (s. 489 monografii), możliwość pozyskiwania dodatkowych środków z grantów badawczych, a także wypłacania przez uczelnie zmiennych składników wynagrodzenia, do których zaliczono m.in. płace za godziny nadliczbowe i dodatek funkcyjny (s. 533 - 534 monografii) nie może znieść z pola widzenia także innych faktów. Wśród nich jest zbliżony do krajowej płacy minimalnej, poziom wynagrodzenia części pracowników uczelni oraz niskie prawdopodobieństwo wygrania konkursu na dofinansowanie prac badawczych (wskaźnik sukcesu w wielu z nich nie przekracza 20%). W przypadku pracowników administracji, ze względu na poziom oferowanych wynagrodzeń, uczelnie nie są już w praktyce w stanie pozyskać nowych specjalistów.

Pogłębiona analiza treści i wykładni przepisów prawa podatkowego i prawa autorskiego została wykorzystana także do dookreślenia przedmiotu świadczenia pracy nauczyciela akademickiego, jako działalności o indywidualnym, twórczym charakterze (s. 512-521 monografii). Wskazano również na możliwość formułowania dodatkowych, lecz nie zaostrzających wymogów ustawowych, warunków ubiegania się o stopień naukowy (s. 529 monografii). Nie sprecyzowano natomiast w pełni treści tych warunków, co pozwoliłoby ocenić wagę uprawnienia. Trafnie oceniono charakter zmian prawnych w odniesieniu do nadawania stopnia doktora i doktora habilitowanego. Obowiązujące przepisy częściowo bowiem wzmacniają autonomię uczelni, lecz równocześnie generują ryzyko nierównego traktowania kandydatów ubiegających się o stopień naukowy (s. 532 monografii). Wśród innych omawianych kwestii przywołano też przepis stanowiący o niemożności wydania pozytywnej opinii przez komisję habilitacyjną w sytuacji, kiedy dwie recenzje są negatywne (s. 531 monografii). Stosowanie tej normy w praktyce wywoływało kontrowersje, co doprowadziło, już po wydaniu recenzowanej monografii, do zmiany przepisów skutkującej m.in. wyłączeniem przeprowadzenia kolokwium habilitacyjnego w przypadku dwóch negatywnych recenzji.

W monografii wiele miejsca poświęcono przepisom ustawy przewidującym podwyższony poziom ochrony zatrudnienia, obecnych i będących w stanie spoczynku, sędziów TK, SN i NSA (s. 496-500, 538, 540 monografii). To przykład punktowego ingerowania w autonomię uczelni. Choć jego skutki nie wpływają istotnie na funkcjonowanie żadnej uczelni, stanowi on precedens, który powinien zostać usunięty z polskiego porządku prawnego.

Uzasadnioną uwagę skupiono także na autonomii finansowej uczelni, tym bardziej, że nowych przeobrażeń doznają trzy składowe systemu pozyskiwania środków przez uczelnie wyższe: subwencja, dotacja, inne strumienie finansowania. Stałym elementem dyskursu na temat rozwoju naukowego i dydaktycznego uczelni wyższych, w tym w kontekście optymalizacji modelu autonomii tych instytucji, jest spór o cechy systemu i poziom finansowania, które zapewniłyby dostateczne warunki dla utrzymania przez uczelnie swojej strategicznej pozycji (s. 547-551 monografii). W monografii zaprezentowano założenia m.in. takich projektów naukowo-finansowych jak „Inicjatywa doskonałości - uczelnia badawcza” oraz „Regionalna inicjatywa doskonałości” uwzględniających zróżnicowany potencjał uczelni wyższych (s. 560-566 monografii). Analizie poddano też konstrukcje prawne będące podstawą rozdziału środków finansowych, identyfikując ich niedoskonałości i kontrowersyjne rozwiązania. Szczegółowo omówiono algorytm stosowany przy dystrybucji subwencji oraz wzory algorytmiczne wykorzystywane przy przekazywaniu dotacji m.in. na cele świadczeń stypendialnych (s. 570-579, 586-591 monografii). Szczególnie interesujący jest przegląd i wywodzonego z niego wnioski, co do innych źródeł finansowania działalności uczelni, niż subwencja i dotacja (s. 605-619 monografii). Aktywność pozyskiwania dodatkowych środków faktycznie może, jak zaakcentowano to w monografii, poszerzać zakres „rzeczywistej autonomii uczelni publicznych” (s. 629 monografii).

W podsumowaniu wyników badań zaprezentowanych w recenzowanej monografii, podkreślono zasadność holistycznego traktowania normatywnego wymiaru autonomii uczelni wyższych, odnosząc się w ten sposób do wykorzystania potencjału tego atrybutu jak i do ograniczenia ryzyka wywołania - punktową zmianą granic poszczególnych sfer autonomii - niezamierzonych skutków w innych częściach systemu badań naukowych i szkolnictwa wyższego. Jednym z elementów porządku prawnego wymagającego w związku z tym poprawy, powinno być przywrócenie koherencji między zadaniami i kompetencjami organów publicznych uczelni akademickich, obecnie istotnie osłabionej niskim poziomem techniki prawodawczej wykorzystywanej do unormowania pozycji prawnej publicznych uczelni akademickich (s. 658-662 monografii).

Mając na uwadze, zaprezentowane w niniejszej recenzji, najważniejsze wyniki badań oraz wiele innych, które też są ujęte w ramach omawianej monografii, uprawnione jest stwierdzenie, że monografia autorstwa Pani dr Marzeny Świstak *Autonomia publicznych uczelni wyższych w Polsce*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2022, ss. 764, spełnia kryteria osiągnięcia naukowego będącego podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

IV. Ocena aktywności naukowej

1. Treści publikacji naukowych Pani dr Marzeny Świstak a treść monografii wskazanej jako osiągnięcie, o którym mowa w art. 219 ust 1 pkt 2 lit a p.s.w.n.

Ze względu na powielenie przez Panią dr Marzenę Świstak niektórych treści monografii omówionej w punkcie trzecim niniejszej recenzji, w treści kilku prac przedstawionych w wykazie dorobku naukowego jako odrębne dokonania naukowe, ta część recenzji w pierwszej kolejności odnosi się do tego faktu. Stwierdzone powielenia polegają na dosłownym przeniesieniu, w zależności od konkretnej publikacji - od kilkunastu stron do kilku stron, treści przedmiotowej monografii. Dotyczy to prac opublikowanych w latach 2021-2022. W ich treści i w treści przedmiotowej monografii, w żaden sposób nie oznaczono dokonanego powielenia.

Tego rodzaju praktyka nie odpowiada standardowi rzetelności naukowej. Nieodnotowanie tego faktu w autoreferacie także nie jest zgodne ze standardem rzetelności naukowej. W dalszych akapitach omówiono przypadki dosłownego powielenia treści w poszczególnych publikacjach.

W związku z zakresem powielenia nie powinien podlegać kwalifikacji do oceny aktywności naukowej rozdział *System preferencji dla uczelni publicznych 2.0. Kilka uwag w czasie pandemii COVID-19* [w:] *System ochrony praw człowieka w Polsce w czasie wyzwań pandemicznych*, tom III red. J. Jaskiernia, K. Spryszak, Toruń 2022, wyd. Adam Marszałek. Praca ta liczy 19 stron, z czego większość stanowi dosłowne powielenie, liczącego 13 stron, całego podrozdziału 3.2. *Tworzenie systemu instrumentów prawnych o charakterze wspierającym*; zawartego w monografii *Autonomia publicznych uczelni akademickich w Polsce* (dotyczy to wszystkich stron od 633 do 645 ww. monografii). Przy powieleniu zmieniono jedynie pojedyncze słowa, gdzie zamiast słowa „należy” użyto słowa „wypada” lub dokonano przeredagowania pojedynczego zdania, nie zmieniając jego sensu. Powielono też przypisy.

Przywołany tekst charakteryzuje się jeszcze jedną cechą – choć w tytule odwołano się do pandemii COVID - 19, zasadnicza treść nie ma związku z tytułem. Nawiązanie do tytułu ograniczono do dodania, w zakończeniu tej publikacji, akapitu o możliwości, na podstawie przepisów wydanych w czasie pandemii, wydawania przez ministra właściwego do spraw nauki i szkolnictwa wyższego rozporządzeń ograniczających lub zawieszających działalność uczelni. Nie wykazano przy tym by ta okoliczność wpływała na stan zagadnień, o których mowa w tej pracy. Dotyczą one bowiem kwestii podatkowych związanych z mieniem uczelni.

Dlatego zasadne jest również stwierdzenie, że konstrukcja publikacji *System preferencji dla uczelni publicznych 2.0. Kilka uwag w czasie pandemii COVID -19*, została podporządkowana umieszczeniu w niej tekstu pochodzącego z innej publikacji i „obudowania” go kilkoma nowymi akapitami, które miałyby nadać mu nową funkcję. Jednak treść całości omawianej publikacji nie realizuje też tego celu.

Zakres powielenia, w połączeniu z zakresem i wartością naukową treści niepowielonych, powoduje, że brak jest podstaw do zakwalifikowania jako elementu odrębnej aktywności naukowej, pracy Pani dr Marzeny Świsłak - *System preferencji dla uczelni publicznych 2.0. Kilka uwag w czasie pandemii COVID-19* [w:] *System ochrony praw człowieka w Polsce w czasie wyzwań pandemicznych*, tom III red. J. Jaskiernia, K. Spryszak, Toruń 2022, wyd. Adam Marszałek.

Druga z publikacji Pani dr Marzeny Świątek, przedstawiona w wykazie dorobku naukowego jako osobne osiągnięcie, która zawiera dosłowne powielenia treści monografii, o której mowa w punkcie III niniejszej recenzji, to *Prawnicze samorządy zawodowe a inne podmioty administrujące sui generis. Współczesny dyskurs wokół wybranych zagadnień prawnoustrojowych* [w:] *Samorząd w systemie politycznym i terytorialno-administracyjnym Polski – osiągnięcia i perspektywy rozwoju*, red. R. Kmiecik, K. Walkowiak, wyd. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2022. W przedmiotowym rozdziale powielono treści z podrozdziału *Status publicznej uczelni akademickiej*, zawartego w monografii *Autonomia publicznych uczelni akademickich w Polsce* (dotyczy to całych stron lub fragmentów stron wraz z przypisami – s. 186, 187, 188, 193, 194 ww. monografii). W powieleniu tym także, kilkakrotnie zmieniono jedynie pojedyncze słowa, gdzie zamiast słowa „należy” użyto słowa „wypada” lub dokonano zmiany innego słowa, jak również przeredagowano pojedyncze zdania nie zmieniając ich sensu.

Treść tej publikacji także jest nieadekwatna do tytułu. Zamiast zapowiadanej we wstępie tego tekstu prezentacji związku *Prawnicze samorządy zawodowe a inne podmioty administrujące sui generis* i towarzyszącej temu dyskusji, porzeczono w części pierwszej na

opisie ustawowych zadań dwóch samorządów prawniczych i przywołaniu kilku wypowiedzi doktryny na temat relacji powstających między organami państwa, a samorządami w trakcie wykonywania zadań publicznych. Wykorzystano tu wiedzę z obszaru do jakiego odnosiła się, opublikowana kilka lat wcześniej, rozprawa doktorska Pani dr Marzeny Świstak. Natomiast druga część publikacji, w sposób separujący ją od pierwszej, prezentuje treści powielone dosłownie z tej części treści monografii, która dotyczy statusu uczelni jako zakładu administracyjnego *sui generis*. W konsekwencji, uprawnione jest także w tym przypadku spostrzeżenie, że tytuł tej pracy wprowadza w błąd, a jej konstrukcja podporządkowana została przedstawieniu treści, będącej częścią innej publikacji, przy minimalnym wykazaniu zasadności połączenia pierwszej i drugiej części omawianego tekstu.

Przywołane okoliczności powodują, że brak jest podstaw, w opinii recenzenta, do zakwalifikowania jako podlegającego ocenie odrębnej aktywności naukowej, rozdziału w pracy zbiorowej *Prawnicze samorzady zawodowe a inne podmioty administrujące sui generis. Współczesny dyskurs wokół wybranych zagadnień prawnoustrojowych* [w:] *Samorząd w systemie politycznym i terytorialno-administracyjnym Polski – osiągnięcia i perspektywy rozwoju*, red. R. Kmiecik, K. Walkowiak, wyd. Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2022.

Powielenie treści monografii omówionej w punkcie III niniejszej recenzji, zawiera także inna praca Pani dr Marzeny Świstak, *Wspólnota akademicka uczelni postępowej. Wyzwania i zagrożenia dla jej wewnątrzinstytucjonalnej integralności* [w:] *Wybrane problemy badań bezpieczeństwa z perspektywy młodych naukowców*, tom I, red. R. Szynowski, Dąbrowa Górnicza 2022, Wydawnictwo Naukowe Akademii WSB. W treści tej publikacji dosłownie powtórzono treści m.in. ze stron 36, 37, 43, 56, 57, 58, 164-165, 483 monografii *Autonomia publicznych uczelni akademickich w Polsce*, przy czym parokrotnie zmieniono pojedyncze słowo, nie zmieniając sensu i wartości danego zdania.

Pozostała treść pracy *Wspólnota akademicka...* wielokrotnie, choć już niedosłownie i przy rozproszeniu, powtarza treści – tego samego przedmiotu i sensu rozważań, przywoływanych wypowiedzi doktryny i samej dr Marzeny Świstak, które zamieszczono w rozdziale pierwszym monografii *Autonomia publicznych uczelni akademickich w Polsce*. Dokonana w ten sposób kompilacja treści, będących równocześnie treścią innej publikacji, nie realizuje nowego celu badawczego. Powielono nawet część podsumowania.

Wbrew deklaracji zamieszczonej na wstępie omawianej pracy nie przedstawiono przeglądu poglądów, „które stale przewijają się w dominującym nurcie dyskusji o przyszłości uczelni w Polsce” (s. 207 przedmiotowej publikacji). Niereprezentatywnie powtórzono, za monografią, wypowiedzi z okresu ponad sześćdziesięciu lat. W konsekwencji, o aktualnej debacie nie można powziąć wiedzy poza tą, która przedstawiono w monografii o *Autonomii publicznych uczelni akademickich w Polsce*, przy czym praca zatytułowana *Wspólnota akademicka...*, z racji dokonanych na jej potrzeby skrótów tego, o czym mowa w monografii, zawiera daleko idące uproszczenia. Powodują one, że nawet powtórzone treści nie mają swojego pierwotnego waloru. Przykładem jest, zawarta w omawianej pracy, informacja, powielona także w innych publikacjach, o „uczelni postępowej”. Opisano ją tak krótko, że nie wiadomo, o którym wariantie rozwoju uczelni mowa. Uczelnią postępową jest bowiem uczelnia „poszukująca właściwego dla siebie kontekstu, swojej optymalnej struktury organizacyjnej” (s. 214 *Wspólnota akademicka*).

Kolejna praca – rozdział *Redefinition of Goals and Tasks of the Progerssive University. Contemporary Challenges and Threats for Poland* [w:] *Globalizacja vs. Glokalizacja. Świat i Polska w czasach nowożytnych i najnowszych*, red. M. Świstak, Łódź- Kielce 2021, powiela

choć nie słowo w słowo, treści publikacji *Wspólnota akademicka...*, a tym samym także treści monografii, w tym również te nie ujęte w tekście *Wspólnota akademicka.....*. Dlatego również praca *Redefinition of Goals and Tasks of the Progerssive University. Contemporary Challenges and Threats for Poland* [w:] *Globalizacja vs. Glokalizacja. Świat i Polska w czasach nowożytnych i najnowszych*, red. M Świstak, Łódź- Kielce 2021, nie spełnia kryteriów uznania jej za odrębną aktywność naukową.

Liczne, dosłowne powielenia treści monografii, o której mowa w punkcie III niniejszej recenzji (s. 177-178, 299- 303, 308 monografii) dotyczą też pracy *Procesy konsolidacji „Uniwersytetu 2.0” na tle globalnych europejskich trendów w szkolnictwie wyższym. Wybrana problematyka* [w:] *Globalizacja vs. Glokalizacja. Świat i Polska w czasach nowożytnych i najnowszych*, red. S. Osojca-Kozłowska, Łódź-Kielce 2021. Praca ta jest niesamodzielną względem przedmiotowej monografii, a cechy jej konstrukcji są podobne do tych które charakteryzują także inne prace Habilitantki, powielające treść monografii.

Mniejsza skala dosłownego powielenia tekstu, który znajduje się też w monografii, o której mowa w punkcie III niniejszej recenzji, przy jednoczesnej naukowej niesamodzielnosci całego tekstu, dotyczy pracy *Konstrukt instytucjonalny uczelni publicznej. Główne założenia reformy 2.2* [w:] *Ekonomia i zarządzanie wobec wyzwań współczesnego świata*, red. M. Tomczyk, K. Kwiecień, Łódź-Kielce 2021. Tam powielono m.in. treści ze stron 40,52, 299, 280 monografii. Powielono też treści monografii (s. 389-392) w pracy *Konceptualizacja misji współczesnej uczelni. Uwagi na tle przepisów Prawa o szkolnictwie wyższym i nauce* [w:] *Prawo i administracja. W poszukiwaniu optymalnych rozwiązań*, red. M. Stanisławska, W. Zaborowska, Łódź-Kielce 2021. Niepowielona część tekstu też jest niesamodzielną względem przedmiotowej monografii.

Powielono dosłownie z tekstu monografii (s. 233-234, 616-617, 633-637, 673 monografii) także kluczową część treści pracy *Opodatkowanie domów studenckich. Kilka uwag na tle orzecznictwa* [w:] *Rodzina, prawo i kultura w zgloalizowanym świecie*, red J. Kozłowska, M. Iwaniuk, Lublin 2021. Wyklucza to uznanie owej pracy za dodatkową aktywność naukową Habilitantki względem treści zawartych w przedmiotowej monografii.

Dosłowne powielenia treści (s. 278, 291, 376 monografii) oraz kompilacja większości części innych treści ujętych w monografii charakteryzuje też pracę *Uczelnie publiczne jako jednostki systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Kilka uwag prawnoorganizacyjnych w czasie pandemii wirusa SARS-CoV-2*. Konstrukcji tej pracy można postawić ten sam zarzut, co pracy *System preferencji dla uczelni publicznych 2.0. Kilka uwag w czasie pandemii COVID-19*.

Decyzja Pani dr Marzeny Świstak o powielaniu kluczowych fragmentów tekstów własnego autorstwa, w tym na użytek autoreferatu i ich jednoczesnym rozpraszaniu lub kompilowaniu, przynosi również skutek w postaci wątpliwości, po lekturze autoreferatu, co do niektórych (pojedynczych) ustaleń metodologicznych i naukowych, na które powołuje się Pani dr Marzena Świstak. Prezentując w autoreferacie swoje zamierzenia badawcze w odniesieniu do grupy prac, wśród których jest też *Wspólnota akademicka uczelni postępowej. Wyzwania i zagrożenia dla jej wewnątrzinstytucjonalnej integralności*, Habilitantka stwierdziła, że: „uczelnie, chcąc utrzymać swoją szczególną pozycję w społeczeństwie powinny przeprowadzić redefinicję swoich celów, sposobów ich realizacji, na nowo określając ramy kształtujące ich tożsamość”. Z tego powodu została przyjęta „postawa badawcza” „zmierzająca do ukazania kierunków ewolucji uczelni” (s. 23 autoreferatu). Tego rodzaju teza badawcza dotycząca teraźniejszości i przyszłości może mieć istotną wartość badawczą.

Faktycznie jednak nie była ona przedmiotem rozważań w omawianych publikacjach. W tekście *Wspólnota akademicka...*, mowa jest bowiem o redefinicji celów w przeszłości „musiały przeprowadzić redefinicję” (s. 208 przywołanej publikacji), z dalszej treści tego tekstu też wynika, że dotyczy to zmian na przestrzeni wielu poprzednich dziesięcioleci. Koncentrowanie się na przeszłości w odniesieniu do tematu statusu uczelni akademickich wynika z przedmiotu treści, które zostały powielone z monografii Jej autorstwa.

Kolejna wątpliwość powstaje wskutek zawarcia w autoreferacie informacji o kierunku rozwoju zorientowanym na uczelnie „w pełni” autonomiczne (s. 24 autoreferatu). Tymczasem w monografii dotyczącej tego zagadnienia, mowa jest o granicach autonomii ze względu na m.in. gwarancje równości wobec prawa, choćby osób kształcących się w uczelniach lub będących ich pracownikami.

2. Ocena aktywności naukowej

W związku z, opisanym w poprzednim podpunkcie niniejszej recenzji, powielaniem treści monografii w treści publikacji dotyczących organizacji i zasad funkcjonowania systemu nauki i szkolnictwa wyższego, ta część aktywności nie została uznana jako dodatkowa aktywność badawcza.

Spośród czterech artykułów (w tym dwóch mających status złożonych do druku), gdzie w trzech Habilitantka jest współautorem, tylko jeden zawiera treści niepowielające a treści monografii lub istoty zagadnień omawianych w owej monografii. Jest to tekst we współautorstwie *Kontrowersje wokół statusu prawnego i finansowania działalności Kościoła Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II*.

W odniesieniu do rozdziałów w recenzowanych monografiach – jest ich osiem, każdy zawiera powtórzenia zagadnień lub dosłowne powielenia treści ujętych w monografii.

Wyróżnione przez samą Panią dr Marzenę Świstak wyniki prac badawczych dotyczących organizacji i zasad funkcjonowania systemu nauki i szkolnictwa wyższego, nie są oryginalnym osiągnięciem badawczych. Nie są nimi bowiem takie ustalenia jak sformułowanie tez o: 1/zajmowaniu nadal przez uczelnie kluczowego miejsca w polskim systemie szkolnictwa wyższego i nauki, 2/ nieustającym wysiłku uczelni w utrzymaniu pozycji prawnoorganizacyjnej i finansowej, 3/ funkcjonowaniu uczelni jako żywego organizmu, 4/potrzebie poszukiwania - w związku z dyskursem o przyszłości uczelni - „swoistego złotego środka” ponieważ „binarność stanowisk” nie stanowi odpowiedzi na wyzwania współczesności, 5/zapewnieniu uczelniom ze względu, na potrzebę realizacji powierzonych im zadań, ochrony ale i efektywnego wsparcia ze strony państwa (s. 23-24 autoreferatu). Sprawozdawczą wartość naukową mają też prace, które informują o tym, że europejskim uczelniom nadal zapewniono wystarczającego poziomu finansowania, co wynika z przytoczonych raportów organizacji zajmujących się tą kwestią (s. 25 autoreferatu).

Mając na uwadze powyższe oraz wykaz publikacji przedstawionych w postępowaniu, na rzecz którego sporządzono niniejszą recenzję, uprawnione jest następujące stwierdzenie. Przy ocenie części aktywności naukowej odnoszącej się do problematyki systemu szkolnictwa wyższego (z wyjątkiem zagadnień prawa podatkowe, o czym mowa w dalszej części recenzji) nie odnotowano prac autorstwa Pani dr Marzeny Świstak, świadczących o odrębnej, względem treści przedstawionych w monografii, aktywności badawczej.

Druga grupa prac autorstwa Pani dr Marzeny Świstak analizuje prawo pracy i prawo autorskie, w tym także w ujęciu dotyczącym funkcjonowania uczelni wyższych. Niektóre z publikacji dotyczących prawa pracy uwzględniają kontekst stanu epidemii COVID-19 i analizują treść, wydanych w związku z tym, przepisów szczególnych. Trzecia grupa publikacji

Pani dr Marzena Świstak, przedstawionych na potrzeby postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego, kontynuuje zainteresowanie problematyką, będącą też przedmiotem rozprawy doktorskiej. W publikacjach tych odnoszono się do organizacji i zasad funkcjonowania samorządu zawodowego radców oraz do zasad wykonywania zawodu radcy prawnego i statusu aplikanta radcowskiego. Styczność z tą tematyką ma także publikacja omawiająca system pomocy prawnej w Belgii.

Czwarty obszar badań Pani dr Marzeny Świstak Habilitantki obejmuje prawo podatkowe, przy czym część prac ma styczność z funkcjonowaniem systemu szkolnictwa wyższego i nauki, ze szczególnym uwzględnieniem niektórych aspektów prawa pracy i prawa autorskiego, w odniesieniu do nauczycieli akademickich. Dodatkowo, badania z udziałem prawa podatkowego objęły również świadczenie pomocy prawnej o wykonywanie niektórych usług medycznych. Część z tych prac to wartościowe glosy, w niektórych przypadkach jednak także odnotowano pewne powtórzenia omawianych treści, w tym ujęte w monografii – czego przykładem jest praca *Opodatkowanie domów studenckich...*. Powtórzenia, tym razem między treścią artykułów lub rozdziałów pracach zbiorowych, wystąpiły też w odniesieniu do analizy stanowiska orzecznictwa sądów administracyjnych dotyczącej m.in. opodatkowania usług medycznych. Część z tych prac stanowi natomiast przykład, wartościowej naukowo, analizy prawnej.

W dorobku Habilitantki są też prace o charakterze typowo sprawozdawczym – przytaczające przede wszystkim treść przepisów.

Mając na uwadze treści aktywności naukowej Pani dr Marzeny Świstak, przy uwzględnieniu kwestii, o których mowa w podpunkcie 1 punktu IV niniejszej recenzji, uprawnione jest stwierdzenie, że Habilitantka wykazuje się aktywnością naukową spełniającą w stopniu minimalnym, kryterium istotności, o którym mowa w art. 219 ust 1 p.s.w.n.

3. Dydaktyczna, organizacyjna, popularyzatorska aktywność i współpraca z otoczeniem społeczno-gospodarczym

Pani dr Marzena Świstak legitymuje się aktywnością dydaktyczną, organizacyjną oraz tą która wpisuje się we współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym i w popularyzację nauki. W odniesieniu do aktywności dydaktycznej wskazano na prowadzenia zajęć ze studentami i słuchaczami studiów podyplomowych oraz na promotorstwo prac dyplomowych i promotorstwo pomocnicze w przewodach doktorskich. W obszarze aktywności organizacyjnej i współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym, odnotowano udział w pracach komitetów organizacyjnych konferencji krajowych i międzynarodowych a także pracę w wielu zespołach, w tym międzynarodowych, których przedmiotem działalności są zarówno zagadnienia związane z pracami badawczymi, jak i z dydaktyką akademicką. Podkreślić w tym miejscu należy wartościową współpracę międzynarodową, w jakiej uczestniczy, czasem i ją koordynuje, Pani dr Marzena Świstak. Równolegle Habilitantka angażuje się w wiele przedsięwzięć z udziałem interesariuszy lokalnego otoczenia, począwszy od przedsiębiorców, poprzez samorządy prawnicze i aplikantów radcowskich, na uczniach szkoły podstawowej kończąc.

Ocena naszkicowanej w poprzednim akapicie niniejszej recenzji, jest bardzo pozytywna.

V. Konkluzja

Na podstawie przedłożonych do recenzji dokumentów i materiałów stwierdzam, że w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego Pani dr Marzeny Świstak zostały spełnione warunki, o których mowa w art. 219 ust 1 p.s.w.n.

Ocena osiągnięcia naukowego jakim jest monografia autorstwa Pani dr Marzeny Świstak *Autonomia publicznych uczelni wyższych w Polsce*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2022, ss. 764, jest podstawą do stwierdzenia, że monografia ta stanowi znaczny wkład Autorki w rozwój dyscypliny nauki prawne w rozumieniu art. 219 ust 1 pkt 2 lit a p.s.w.n. Ponadto Habilitantka wykazuje się istotną aktywnością naukową w rozumieniu art. 219 ust 1 pkt 3 p.s.w.n. a także aktywnością dydaktyczną i organizacyjną, a także aktywnością polegającą na współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym i na popularyzacji nauki.

Powyższe uzasadnia rekomendację dopuszczenia Pani dr Marzeny Świstak do dalszych stadiów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauk prawnych.

Anne Modrzejewska

